

Петро Мазур, Галина Голуб,

Наталія Гетьман, Ольга Кралюк

МУЗЕЙ АРСЕНА РІЧИНСЬКОГО

У статті висвітлено процес організації й налагодження діяльності музею Арсена Річинського у Кременецькому медичному училищі імені Арсена Річинського, з'ясовано особливості формування його експозиції, окреслено перспективи подальшого розвитку.

Ключові слова: Арсен Річинський, Кременецьке медичне училище, музей.

Арсен Річинський – лікар, просвітитель, церковний і громадський діяч, автор численних праць зі сфер фізичного духовного здоров'я людини та нації. В історії України відомий як визначний церковний і громадський діяч, з іменем якого пов'язана боротьба українців за становлення Автокефальної православної церкви на Волині, в межах Другої Речіпосполитої Польської.

Історія заснування музею. Музей Арсена Річинського в Кременецькому медичному училищі імені Арсена Річинського заснований 24 травня 2004 р. З нагоди 5-річчя присвоєння училищу імені вченого було відкрито музейну експозицію, в якій розмістилася невелика кількість експонатів, які на той час вдалося зібрати.

Відкриттю музею передувала ґрунтовна науково-пошукова робота директора училища, кандидата медичних наук П. Є. Мазура, заступників директора з навчальної роботи О. С. Кралюк і з питань гуманітарної освіти та виховання Г. Р. Голуб, викладача суспільних дисциплін Н. Б. Гетьман. Відбулися численні наукові експедиції в Нововолинський народний історичний музей Волинської області, у фондах якого зберігається архів сім'ї Річинських, Брестський державний архів (Білорусія), Волинський обласний державний архів (м. Луцьк), Володимир-Волинський міський архів Волинської області, Ізяславський районний архів Хмельницької області, проводилися зустрічі з краєзнавцями м. Ківерці та Володимира-Волинського Волинської області.

Значну допомогу у створенні експозиції музею надали працівники Нововолинського народного історичного музею і особисто його директор Н. Н. Войтюк, наукові консультанти – доктор філософських наук,

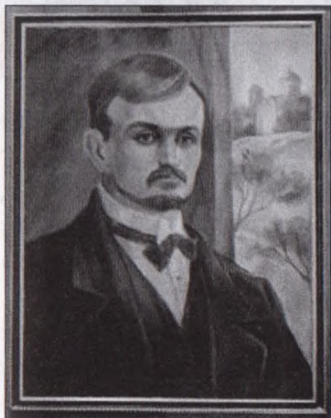
професор А. М. Колодний (Київ) та професор А. М. Гудима (Тернопіль), краєзнавець Г. І. Чернихівський (Кременець). Науково-методичне забезпечення музею отримував від Кременецького районного краєзнавчого музею.

З початку заснування музею його директором працює викладач суспільних дисциплін, викладач вищої категорії, викладач-методист Н. Б. Гетьман. Створена і діє Рада музею.

Зібрані упродовж 1997–2008 рр. численні та цікаві історичні документи, книги, фотографії потребували розширення музею для кращої демонстрації відвідувачам, тому в 2008 р. його експозиція була повністю поновлена. Відкриття музею відбулося 2 грудня 2008 р. Освятили експозицію архієпископ Тернопільсько-Кременецький та Буцацький Нестор (Писик) та настоятель храму Хресного Воздвиження м. Кременець о. Василь Ярмолюк.

Музей розміщений у фойє другого поверху адміністративного корпусу за адресою: вул. Ю. Словацького, 12. Музей зареєстрований в управлінні освіти і науки Тернопільської обласної державної адміністрації, як музей при навчальному закладі, 20 листопада 2007 року, свідоцтво № 20/71.

Щорічно музей відвідують понад 1000 осіб – студенти училища, лісоколеджу, гуманітарно-педагогічного інституту ім. Т. Г. Шевченка, школярі, гості училища, учасники методичних об'єднань та Річинських читань, випускники училища, мешканці та гості міста.

Портрет А. Річинського

Основні розділи й тематика постійно діючої експозиції. Відкриває експозицію музею копія ікони святому сповіднику лікарю Арсену, оригінал якої міститься в церкві Різдва Христового (м. Тернопіль) та портрет А. Річинського роботи художника Івана Дацюка (м. Луцьк).

Копію ікони, виготовлену з українського бурштину, музею подарували випускники фельдшерського відділення 1971 р. в день зустрічі з нагоди 40-річчя

*Ікона Святий сповідник
лікар Арсен*

тів, книги, наукові праці.

Перший фотостенд містить інформацію про дитячі роки Арсена Річинського та навчання в Кременецькій гімназії, Клеванському духовному училищі та Житомирській (Волинській) духовній семінарії.

Арсен Васильович Річинський народився 12 червня 1892 р. у с. Тетильківці Кременецького повіту колишньої Волинської губернії (тепер Тернопільська область) у сім'ї дяка-псаломщика, пізніше священника.

На стенді розміщені фотокопія свідоцтва про народження А. Річинського, фотографія батьків Василя Федоровича і Ніни Харитонівни (1890 р.), місцевості біля церкви та каплички на могилах рідні в с.Тетильківці (1927 р.), церкви Кременецького духовного училища.

Початкову освіту Арсен здобув у сільській школі та Клеванському духо-

закінчення училища (староста групи – нині заступник директора з післядипломної освіти Є. Л. Горошко).

Нижче портрету розміщений текст вислову А. Річинського, який можна розцінювати як послання до кожного нинішнього українця: «Надходить наша будучність. Але мусимо її ще здобути – вірою у своє діло, перевихованням народу в новій ідеології, відвагою у боротьбі і муравлиною працею» [1].

В експозиції знаходяться чотири фотостенди з фото та текстовою інформацією, вітраж з цитатами та тезами його основних праць, а також три вітрини, в яких експонуються ксерокопії докумен-

вному училищі. Продовжував навчання у Кременецькій гімназії, а по її закінченні – у Житомирській духовній семінарії. З дитинства виявляв цікавість до історії та культури свого народу, а тому був постійним учасником літературних та музичних заходів у навчальних закладах, а також членом гуртка, що вивчав історію України. Вели цей гурток викладачі семінарії – члени «Товариства дослідників Волині», яке активно діяло у Житомирі на початку нашого століття. Товариство не тільки видавало наукові збірники, а й приділяло увагу просвітницько-виховній роботі, тому запрошувало на засідання і майбутніх священиків.

В експозиції розміщено фотографії А. Річинського в підготовчому класі (1902 р.), у першому класі в Клевані разом з Н. Милясевичем (1902 р.), в четвертому класі у Кременці (1906 р.), а також в першому, другому та третьому класах Волинської духовної семінарії (1907–1909 рр.). Містяться тут також фотографії А. Річинського в мальовничій місцевості над річкою Тетеревом (1908 р.) та Волинської духовної семінарії у Житомирі.

А. Річинський випускав у семінарії рукописні збірники, журнали. Всебічно обдарований юнак наполегливо шукав себе. Можливо, тому у 1910 р. став не священиком, а вчителем церковно-парафіяльної школи с. Сіднярки Луцького повіту. І хоча вчителював він недовго, та любов до школи, любов до дітей зберіг на все життя.

В експозиції розміщено фотографії А. Річинського в підготовчому класі (1902 р.), у першому класі в Клевані разом з Н. Милясевичем (1902 р.), в четвертому класі у Кременці (1906 р.), а також в першому, другому та третьому класах Волинської духовної се-

Слід зазначити, що автором більшості розміщених на цьому та інших стендах фотографій є сам А. Річинський, адже він був фаховим фотографом. Підписи до фотографій – його ж авторства.

На другому фотостенді розміщені матеріали, які стосуються років навчання А. Річинського у Варшавському університеті та Київському університеті Святого Володимира, роботи й громадської діяльності в м. Ізяславі, с. Тростянець під Луцьком і м. Володимирі-Волинському.

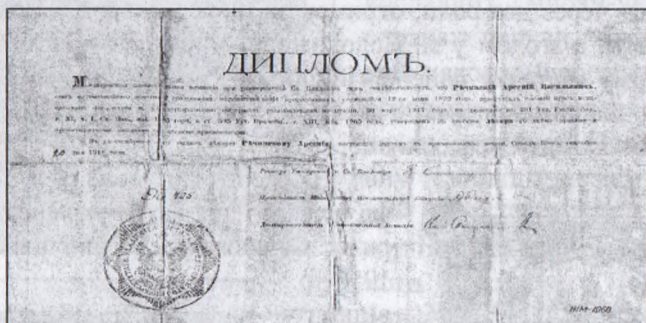

Київ – Університет і Володимирський собор

Восени 1911 р. А. Річинський вступив на медичний факультет Варшавського університету, а з початком Першої світової війни перевівся у Київський університет Святого Володимира. І у Варшаві, і у Києві він був організатором студентських літературних та музичних вечорів, наукових зібрань, де виступав із доповідями та повідомленнями, готував рукописні звіти, у яких виявилася ще одна грань його обдарування – вміння малювати.

В експозиції розміщені світлини Варшавського університету, подвір'я університету, Ботанічної лабораторії, Київського університету і Володимирського собору, групова фотографія на викладі неорганічної хімії на першому курсі університету, фотографії професорів, які навчали А.Річинського – З. Курдіновського, Г. Рафальського, М. Яржемського та Н. Маньковського. Містяться тут також дві фотографії Арсена Васильовича: на першому курсі університету з Іваном Кореневичем та на першому курсі Варшавського університету (1910–1911 рр.), а та-

кож фотографія диплому лікаря, виданого університетом Святого Володимира у 1918 р.

Після закінчення медичного факультету А. Річинського направили у м. Ізяслав. Саме тут, на Західній Волині, розгорнулася його діяльність у царині рідної культури.

Він брав активну участь у проведенні концертів, шкільних свят, вистав. Навколо нього гуртувалася національно-свідома інтелігенція, яка прихильно зустріла започаткований ним у 1911 р. часопис «Нові дороги». Того ж року А. Річинського обрали членом шкільного комітету повітової управи. Він став організатором курсів українознавства для народних учителів.

На стенді розміщені фотографії народного дому та хору у с. Боршчіві, групові фотографії сільських артистів перед виставою та шкільного відділу Ізяславської повітової управи.

Громадсько-просвітницька діяльність А. Річинського була призупинена крахом УНР та польською окупацією Волині, оскільки цивільне керівництво Волинської землі та Подільського фронту не могло звернути уваги на вільнодумного лікаря. Його призначили молодшим лікарем повітової лікарні у Заславлі, а за кілька місяців перевели на посаду дільничного лікаря у с. Тростянець під Луцьком.

Фактично Арсена Річинський був позбавлений можливості вести широку громадську роботу. Це було своєрідне заслання, з якого він виврався лише через два роки, отримавши посаду лікаря у Володимирському повіті, а згодом у м. Володимир-Волинському. Саме у цьому старовинному містечку найенергійніше розгорнув він просвітницьку діяльність, чільним напрямком якої у середині 20-х років стала боротьба за Українську автокефальну церкву.

рінки журналу «На варті» №1-2 за січень 1925 р., А. Річинського з донькою Ярославю (1916 р.).

Відстоюючи «красу і переваги Служби Божої українською мовою» А. Річинський видав «Українську відправу вечірню і ранню на мішаний хор», уклав і видав збірку загальнодоступних церковних співів для сільських хорів, шкіл і народу – «Всенародні співи в Українській Церкві» (1925 р.) з тридцяти пісеньних творів. До сьогоднішнього дня в соборі Різдва Христового продовжує звучати Свята Літургія авторства А.

На третьому фотостенді розміщені матеріали, які стосуються життя і громадської діяльності А. Річинського з 1927 р. і до його смерті 13 квітня 1956 р.

В експозиції розміщені фотографії першого дня науки української дитво-ри в с. Свинюхах на Волині дня 25 травня 1916 р., відкриття української народної школи у Володимирі на Рилловиці у 1916 р., титульної сторінки журналу «На варті» №1-2 за січень 1925 р., А. Річинського з донькою Ярославю (1916 р.).

7 червня 1927 р. у Луцьку відбувся церковний з'їзд православних мирян-українців у справах церкви, головним гаслом якого був національний розвиток православної церкви на території Польщі. Основну доповідь на тему: «Сучасний стан церковно-релігійного життя українського православного населення у Польщі» зробив А. Річинський. У постано-

ві з'їзду йшлося про необхідність українізації церкви. Було обрано церковний комітет з 37 осіб, який очолив Арсен Васильович Річинський (на стенді розміщено фотографію учасників церковного з'їзду у Луцьку 1927 р.). «Кожен народ має право до виявлення свого релігійного життя у своєрідних національних формах, які...збагачують Вселенську Церкву своєю многобарвністю та своєрідним ароматом національних культур та національних характерів», – записано в резолюції з'їзду [2, с. 48].

Професійне проросійське духовенство вимагало адміністративного виселення А. Річинського з м. Володимир-Волинського, але на це не було законних підстав. У квітні 1929 р. постановою Священного Синоду Православної церкви Польщі його було відлучено від церкви. Анафему оголошено 26 квітня у храмі Володимир-Волинського. Призначена комісія для розслідування справи виправдала А. Річинського і у березні 1930 р. його знову було прийнято в лоно церкви.

З 1929 по 1933 рр. А. Річинський працював над книгою «Проблеми української релігійної свідомості», яка побачила світ 1933 р. Цитата з книги розміщена на вітражі: «...Чим більше людина інтелектуально обдарована і розвинена, тим яскравіше і з більшою силою виступають особливості її національної вдачі. Тому «генії» завжди з психологічного боку є глибоко національними. Тільки люди, розумом убогі, особливо недоумки та ідіоти, позбавлені національних прикмет» [1, с. 57].

Період 1933–1939 рр. був найбільш діяльним у житті А. Річинського. Він виступав організатором місцевого товариства «Просвіта», пластунства, очолював повітову управу пластунів, уклав і видав для них збірку «До щастя, слави і свободи». Із сьогоднішнім перегукуються дві цитати збірки, які розміщені на вітражі:

«Чи вдасться витворити нам сильні характери, з великим почуттям відповідальності, а разом – сміливі, відважні, скорі в рішенню, енергійні в діланню, від того буде значною мірою залежати наша будучність» [3, с. 7];

«Для нас українців пластове виховання потрійно важне: воно не тільки гартує молодь фізично і духовно, не тільки забезпечує нам кадри витривалих, згуртованих та ініціативних особистостей, але й служить добрим засобом до направи від’ємних сторін нашої національної вдачі» [3, с. 57].

1937 р. м. Володимир-Волинський
Арсен і Ніна Річинські з дочкою Ярославою

На стенді розміщені світлини А. Річинського з членами Союзу українців в м. Сокалі біля жіночого монастиря та в світлиці Союзу українок у м. Володимир-Волинський (1933 р.), конкурсу хорів сіл Микуличі-Бужанка і Устилуг у Володимирі біля кінотеатру (1936 р.), Арсена і Ніни Річинських з дочкою Ярославою (1937 р.), а також титульних сторінок його робіт: «Походження Єпископату» (1926 р.), «Сучасний стан церковно-релігійного життя української людности в Польщі» (1927 р.), «На манівцях» (1932 р.).

Активна громадська позиція А. Річинського, його патріотизм були однаково несприйнятні як для польської влади, так і для радянської. У 1935 р. його ув'язнили в концтаборі Береза-Картузька [4, с. 178–179]. 20 жовтня 1939 р. А. Річинський був заарештований НКВС і ув'язнений у Володимир-Волинській тюрмі. Збереглася постанова НКВС від

26 серпня 1940 р., в якій характеризувалася громадсько-політична діяльність А. Річинського.¹

Володимир-Волинська тюрма була переповнена, тому А. Річинського разом з іншими політичними в'язнями вивезли у тюрму селища Сухобезводне Горьковської області. З причин, досі не з'ясованих, А. Річинський був зашуджений лише 5 травня 1942 р. особливою нарадою при НКВС СРСР за ст. 54-13 КК УРСР на 10 років виправних робіт у таборах, де працював лікарем. На стенді музею розміщена копія портрету А. Річинського, написаного невідомим автором в ув'язненні в с. Сухобезводне

¹«Владимир-Волынский» Г. О. НКВД 26 августа 1940 года ПОСТАНОВЛЕНИЕ о приобщении вещественных доказательств Я, начальник II отделения Владимир-Волынского городского отдела НКВД – капитан госбезопасности Розов, рассмотрел материалы дела № 19792 на Речинского Арсения Васильевича, нашел:

1) Обвиняемый Речинский Арсений Васильевич, являясь руководителем и идеологом украинского автокефального движения на Волыни, в 1932-1933 годах написал и распространил в Польше, Германии, Канаде и других странах книгу «Проблеми української релігійної свідомости». В указанной книге антисоветского содержания обвиняемый Речинский Арсений Васильевич. имея целью разжечь национальную вражду, злобно клеветает на русский и украинский народы.

2) В архивах изъяты протоколы правления Владимир-Волынского отделения националистического «Союза Украинок» за № 35, 36, 83, 84, 106 и 107 с участием жены Речинского – Нины Павловны в качестве члена правления этого союза.

Речинский Арсений Васильевич руководил хором «Союза Украинок» — смотреть протокол № 36. 10 апреля 1936 года «Союз Украинок» принял решение об организации Богослужения в память Симона Петлюры (смотреть протокол № 8 п. 3).

3) В польских полицейских архивах обнаружен формуляр от 5 сентября 1935 года о Речинском Арсении Васильевиче, свидетельствующий о связях последнего с рядом украинских националистов из группы «ОУН» и украинскими националистическими организациями за границей:

- а) «Союз Украинских Самостийников» в Виннипеге — Канада,
- б) «Украинская Громада» в Берлине.
- в) украинская библиотека украиноведения при научном Институте в Берлине,
- г) Украинская библиотека имени Симона Петлюры в Париже,
- д) издательство «Тризуб» во Франции [5, с. 7].

17.06.1946 р. Був звільнений у 1949 р., але додому на Волинь повернутися йому не дозволили. Тому родина Арсена Васильовича змушена була переїхати до нього. Працював він на спецпоселенні у Казахстані лікарем-судмедекспертом.

Крім лікарської роботи, А. Річинський займався на засланні науковою працею у галузі акушерства. Його статті друкувалися у журналі «Здравоохранение Казахстана» у 1952–1953 рр. Але здоров'я самого лікаря-подвижника було підірване перебуванням у в'язницях та таборах. 13 квітня 1956 р. у А. Річинського стався крововилив і він помер. Поховали його на кладовищі станції Джусали Кзил-Ординської області.

На стенді музею розміщені фотографії Ніни Павлівни Річинської – дружини та сподвижниці А. Річинського – у Києві 1918 р. та після звільнення із заслання. Слід зазначити, що Н. П. Річинська (1899–1995 рр.) зробила значний внесок у відродження української мови, на-

родних звичаїв. Очолювала «Союз Українок» у м. Володимир-Волинському.

Містяться в експозиції музею також копії портретів доньок А. Річинського Ярослави та Людмили, написаних п. Бохенською в 1944 р. в с. Озьорное, а також фотографії Ярослави в м. Ташкент та Людмили в м. Кизил-Орда (1958 р.).

Поверненню із забуття імені А. Річинського, діяльність якого була відзначена ще в 30-х рр. ХХ ст. на сторінках «Української загальної енциклопедії», присвячений четвертий фотостенд.

Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Григорія Сковороди Національної Академії наук України та українська Асоціація релігієзнавців України і Волинський університет імені Лесі Українки в 1997 р. провели наукову конференцію, присвячену 70-річчю Луцького церковного з'їзду (1927 р.).

*Людмила Річинська.
Перші Річинські читання*

22 квітня 1998 р. з нагоди 65-річчя публікації праці А. Річинського «Проблеми української релігійної свідомості» на базі Кременецького медичного училища відбулись Перші Річинські читання (на стенді розміщена фотографія Людмили Річинської під час виступу на читаннях). На них був прийнятий підсумковий документ, у якому написано: «Порушити клопотання перед Кабінетом Міністрів України про присвоєння імені Арсена Річинського медичному навчальному закладу в місті Кременці Тернопільської області». На виконання ухвали читань Кабінет Міністрів України 24 травня 1999 р. прийняв Постанову № 883 про присвоєння імені Арсена Річинського Кременецькому медичному училищу.²

На Других Річинських читаннях, які відбулися у 2000 р., було репрезентовано перевидану основну працю його життя – «Проблеми української релігійної свідомості», виготовлену медаль імені А. Річинського «Духовність – народові», піднято клопотання про перепоховання тіла на рідну землю.

²КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ ПОСТАНОВА від 24 травня 1999 р. № 883 Київ Про присвоєння Кременецькому медичному училищу імені Арсена Річинського Кабінет Міністрів України постановляє: Прийняти пропозицію Міністерства охорони здоров'я, погоджену з Міністерством освіти та Тернопільською обласною державною адміністрацією, про присвоєння імені Арсена Річинського Кременецькому медичному училищу і надалі іменувати його – Кременецьке медичне училище імені Арсена Річинського. Прем'єр-міністр України В. ПУСТОВОЙТЕНКО. Інд. 28.

Під час проведення у 2002 р. Третіх Річинських читань на стіні навчального корпусу медичного училища імені А. Річинського було відкрито меморіальну дошку на честь видатного земляка. Водночас меморіальну дошку було також відкрито у м. Володимир-Волинському на будинку, який побудував за свій кошт, і де працював лікар А. Річинський до 1939 р.

На стенді розміщена фотографія скульптора Ірини Дацюк і директора училища Петра Мазура під час монтажу меморіальної дошки, фотографії виступаючих під час відкриття дошки та гостей Третіх Річинських читань – професорів

Анатолія Колодного та Арсена Гудими, краєзнавця Гаврила Черніхівського, голови «Просвіти» Дарії Чубатої, міського голови Леоніда Кічатого.

У 2002 р. була вдруге перевидана основна праця мислителя.

22 жовтня 2004 р. на базі Інституту філософії НАН України у м. Києві відбулися Четверті Річинські читання. Відтак географія читань поширилася на всю Україну, вийшовши за межі м. Кременця й Тернопільщини.

З нагоди 50-річчя смерті видатного громадського діяча і науковця в 2006 р. у Кременецькому медичному училищі імені А. Річинського проведено П'яті Річинські читання.

За відновлення імені А. Річинського та значний внесок у духовність України патріарх Київський і Всієї Руси-України Філарет нагородив директора медичного училища П. Є. Мазура орденом Святого Архистратига Михаїла, Українська Автокефальна Православна Церква – орденом 1-го ступеня Святого князя Костянтина Острозького та медаллю Арсена Річинського. Такою ж медаллю нагороджена заступник директора з навчальної роботи О. С. Кралюк. З 1 січня 2007 р. кандидат медичних наук П. Є. Мазур є почесним науковим співробітником Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди

Національної Академії наук України (Рішення Вченої Ради Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г.С. Сковороди Національної Академії наук України. Протокол № 22 від 12 грудня 2006 р.).

На стенді розміщені фотографії нагородних документів, посвідчень, орденів, а також фотографія урочистого прийому з нагоди вручення нагород в резиденції Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета 14 квітня 2004 р.

До нас і наших сучасників звернені безсмертні слова цитат із праць А. Річинського, розміщених на окремому вітражі, деякі з них наведені в нашому тексті. Інші цитати і тези, розміщені на вітражі, також не втратили актуальності до сьогодні: «...нація безсмертна як і душа людська» [1, с. 173]; «Універсальний зміст релігії, виявлений Церквою, насправді природно виражається у конкретних національних формах, оскільки всесвітня ідея християнізації людства на практиці шириться і висловлюється насамперед за допомогою живої мови, національної культури і звичаїв кожного народу» [1, с. 259]; «Віримо, що існування Українського Народу з його національними властивостями є ділом Божого Промислу, який споконвіків визначав нам місце на землі» [1, с. 390]; «Справжня любов до Батьківщини має завжди релігійне забарвлення, а з іншого боку – вірність «вірі батьків» криє в собі водночас елемент національний» [1, с. 368].

У трьох вітринах зберігаються ксерокопії документів, ксерокопії та оригінали видань з працями А. Річинського, наукові роботи сучасності.

В першій вітрині розміщені ксерокопії свідчення про на-

родження А. Річинського, виписки з метричної книги про шлюб, направлення на роботу у Заславль (польською мовою), автобіографії, листування із сім'єю під час перебування в Береза-Картузькому концентраційному таборі, анкети ув'язненого (НКВС УРСР) у Володимир-Волинській тюрмі, карти звільнення, посвідчення висланого (про обмеження пересування його у межах Казахстану та Кзил-Ординською обл. та забов'язання реєструватися 1, 10, 20 числа місяця в Казахстанському РВМД-6), довідки Управління державної безпеки України по Волинській області про закриття кримінальної справи і реабілітацію, довідки Володимир-Волинської міської ради народних депутатів про реабілітацію сім'ї А. Річинського, витягу з трудової книжки, довідки про заробітну плату, історії хвороби та листків лікарських призначень, писаних рукою самого лікаря, свідоцтва про народження Северянова Віктора Арсенійовича, довідки від 27 травня 1959 р. про те, що Річинська Н. П. виховує Северянова В. А., сторінок військового білета Северянова В. А., де вказаний склад сім'ї.

У другій вітрині розміщені ксерокопії основних праць А. Річинського: Українська відправа «Вечірня і рання» на мішаний хор, уложив Др. Арсен Річинський, м. Володимир-Волинський, 1929 р.; Скорботна мати. Збірник українських церковно-народних пісень із богогласника на мішаний хор, уложив Др. Арсен Річинський, м. Володимир-Волинський, 1929 р.; Всенародні співи в українській церкві. Збірка загально-доступних церковних співів для сільських хорів, для шкіл і для народу, м. Володимир-Волинський, 1925 р. (з печаткою читальні «Просвіти» у с. Яневичах); Українські колядки на мішаний хор (з текстами), видавництво «На Варті», м. Володимир-Волинський, 1927 р.; До щастя, слави і свободи, в-во «ВОГНІ», Львів, 1930 р.; О возбуждении родовой деятельности при переносенной беременности (из родотделения Кармакчинской райбольницы); Родовой акт в свете учения академика Павлова (сокращенный доклад на областной конференции акушер-гинекологов в г. Кзыл - Орде, 17 июля 1951 г.); листа редактора журналу «Здравоохранение Казахстана» Арсену Річинському від 3 січня 1951 р.; титульної сторінки праці «Старий город Волинь», серія «Краєзнавча бібліотека», видавництво «Наша Батьківщина», Львів, 1938 р.

Цікавою для відвідувачів є фотокопія конфіскованої польським цензором частини праці А. Річинського «Проблеми української релігійної свідомості», виданої накладом автора при допомозі Українського Кооперативного банку в Бересті, м. Володимир-Волинський, 1933 р., в якій автор стверджував: «Коли Україна здобуде державну незалежність, а українська громадська думка піднесеться понад усі церковні роздори, тоді для нас настане пора вийти поза рамки вузьконаціонального життя на світові шляхи. Ставши самостійним міжнародним чинником, Україна матиме голос і послух, і впливатиме на формування світової загально-церковної думки згідно із своїм покликанням і своїм синтетичним ідеалом християнства» [1, с. 279].

В експозиції зберігаються оригінали праць А. Річинського: На мнівцях. Збірка статей, присвячених питанням українського церковно-національного життя, м. Володимир-Волинський, виданої накладом автора, з друкарні «Більбос», Львів, 1932 р.; Походження єпископату. В зв'язку з питанням про благодатність ієрархії української автокефальної православної церкви, видавництво «На Варті», друкарня Вассера, м. Володимир-Волинський, 1926 р.; Часопис «На варті». Незалежний орган українського культурного і церковного відродження, 1925 р., вересень № 9–10; Проблеми української релігійної свідомості (Перевидання головної праці 2000, 2002, 2009 рр.), а також книга з особистої бібліотеки – Академик И. П. Павлов. Избранные произведения. Издательство Академии наук СССР, 1949 г.

Матеріали та книги про А. Річинського, які стосуються сучасності, розміщені у третій вітрині. Містяться тут програми, анкети учасників та матеріали I – VIII Річинських читань (які з 2008 р. стали Міжнародними), рішення Перших Річинських читань, фотографія сучасного вигляду приміщення Береза-Картузького концентраційного табору, буклет відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України.

За останні роки все більше науковців та краєзнавців займаються вивченням творчої спадщини та життєвого шляху просвітителя. В експозиції зберігається ряд книг, присвячених цьому: Світлий розум, шляхетне серце. Родина Річинських: спогади, листування. Луцьк, 2004 р.; Олександр Ільїн, Сергій Шандрук, Петро Мазур, Арсен Гудима.

За тебе, Україно. З архіву в'язнів концтабору Береза-Картузька (1934–1935) часів II Річі Посполитої Польської, Тернопіль, 2010 р.; Ірина Скакальська. Українська еліта Волині першої половини ХХ століття: нариси життя та діяльності. Монографія. Тернопіль, 2012 р.; Арсен Гудима. Харизма Арсена Річинського, Тернопіль, 2007 р.; Арсен Гудима. Лікар Арсена Річинський – святий сповідник українського православ'я, Тернопіль, 2010 р.; Історичні нариси. Арсен Річинський: лікар і безкомпромісний патріот. Журнал українського лікарського товариства Північної Америки «Лікарський вісник» ч. 1, весна 2004 р., ст. 69–70; Анатолій Пісоцький, Надія Войтюк. Інтелігенція Волині. Погляд крізь призму часу, 2009 р.; Іде зірда чудна. Раритетні українські колядки. Луцьк, 2007 р.; Гаврило Чернихівський. Портрети пером. Статті, есе, рецензії, Кременець-Тернопіль, 2001 р.; Ігор Фарина. Вогнище на дощі, Тернопіль, 2011 р.; журнали «Релігійна панорама» №№ 10 за 2004 та 2006 рр.

В експозиції зберігаються матеріали листування з дочкою А. Річинського Людмилою, його похресником Юрієм Паєвським, скульптором Іриною Дацюк, краєзнавцем із с. Ківерці Валеріаном Тинчуком, докторами філософських наук, професорами А.М. Колодним та О.Н. Саганом, професором А.М. Гудимою, які стосуються різноманітних аспектів вивчення творчості й увіковічення пам'яті вченого.

Завершує експозицію килим, який власноруч вишила і передала в музей Людмила Арсенівна Річинська.

Продовженням експозиції музею є споруджений на території училища пам'ятний знак на честь А. Річинського, який був відкритий і освячений під час проведення VII Міжнародних Річинських читань 8 жовтня 2010 р. Автор пам'ятного знаку – Ірина Дацюк.

Усе в світі народжується і живе до того часу, поки не помре або не буде знищене в якийсь інший спосіб. Плідна праця науковців, релігієзнавців, краєзнавців воскресила пам'ять про ім'я лікаря, вченого,

етнолога релігії світового значення, який до останнього подиху залишився Всечесним Християнином, Благотворцем, Людиною в ім'я Бога і України.

Список використаних джерел

1. Річинський А. Проблеми української релігійної свідомості /А. Річинський. – Володимир-Волинський, 1933. – С. 280.

2. Власовський І. Нариси історії Української Православної Церкви /І. Власовський. – К., 1998. – Т. 4. – Ч. 2. – С. 48.

3. Річинський А. До щастя, слави і свободи /А. Річинський. – Львів, 1930. – С. 7.

4. Ільїн О., За тебе Україно ... З архіву в'язнів концтабору Береза-Картузька (1934-1935) часів II Річі Посполитої Польської /О. Ільїн, П. Мазур, С. Шандрук, А. Гудима. – Тернопіль, 2010. – С. 178 – 179.

5. Михальчук Л. Життя А. Річинського – зразок самовідданого служіння українському народу /Л. Михальчук //Арсен Річинський – ідеолог українського православ'я. Матеріали Перших Річинських читань. – Київ – Тернопіль – Кременець, 1998. – С. 7.

Petro Mazur, Halyna Holub,

Nataliya Hetman, Olha Kraliuk

THE ARSEN RICHYNSKYI MUSEUM

The article highlights the process of organizing and setting up The Arsen Richynskyy Museum in Kremenets Medical College named after Arsen Richynskyy, the peculiarities of the formation of its exposure are determined and the prospects for further development are outlined.

Key words: Arsen Richynskyy, Kremenets medical college, museum.